

Simó Márton

JOBB GYURKA BOLDOGSÁGA

Létezik az élet, a történet, amit elmesél a Hős. Van az Író, aki le- és megszűri az információkat, kettejük kapcsolata révén pedig működni kezd a Mű, amely így különálló életre kel. Nem valóság. Fikció. De akár meg is történhetett mindez, ami benne van, hiszen van köze a valósághoz. Csak más.

[Egy elégedett és nyugodt férfi bukkant fel a látóteremben, aki tisztában van azzal, hogy kicsoda ő, hogy honnan jött, mit akar, mit kezd az életével. Tulajdonképpen megette már a kenyere javát – azt is mondhatnánk –, de korántsem zavarja a végesség biztos ígérete. Ahogyan a korábbi évtizedekben, most is tervei vannak, és tisztában van azzal, hogy mindenekelőtt, mindezek után, és közben is, folyamatosan dolgozni kell.

Tulajdonképpen soha nem vágyott el a faluból, ahol született, de mégis, már középiskolás korában elkerült onnét ideiglenesen, mert akkor az járta, hogy a gyermeknek városi iskolában kell tanulnia valamennyit a későbbi boldogulásért. Nem volt ugyan igazi termelőszövetkezet náluk, csak amolyan kicsi és kezdetleges valami, amilyent a helyi kommunisták szerveztek maguknak, azok a gyengébb emberek, akiknek nem nagyon volt birtokuk, sem vesztényivalójuk, csak valamiféle fertőzöttség ütött ki rajtuk, vagy egyszerűen fontosak akartak lenni és érdemtelenül kiemelkedni. A rendszer a továbbiakban békén hagyta a közösségüket, mert nem látta értelmét annak, hogy a havasalji, zord vidékre tervgazdaságot erőltessen. A föld gyenge volt, alig teremte meg a legszükségesebbeket, s aki ott kívánt élni, annak el kellett sajátítania a silány birtok mellé valamilyen szakmát, szolgálatba kellett állnia a megélhetésért. Így, úgy, valahogy.]

HETEDIK BESZÉLGETÉS

El kell menni katonának. Jó messzire. Román tudás nélkül, de valahogy kialakul, eligazodik az ember az életben, ha figyelmes, s ha még az is kiderül róla, hogy szeret és tud dolgozni.

- Jobb az, ha túlesik az ember a kötelező dolgokon... Emlékszem, hogy nagyon félttem az injekciótól gyermekkoromban. Megtörtént, hogy hiányoztam aznap az iskolából, amikor oltottak, de osztán odamentem magamtól a rendelőbe, s mondtam, hogy én kimaradtam. Béoltottak, neféj!... Időpontot adtak, hogy mikor. Vagy ha olyan volt, hogy akkor ahajt, azonnal, ha volt helyben szérum. Tegyük fel, hogy diftéria ellen... Nagypámtól tudom, hogy az ő gyermekkorában biza előfordult, hogy bé-béütött a nyavalya, a torokgyík, s olyan is történt, hogy egy családban három gyermeket temettek egy héten. De sokszor a himlő is elvitte az apraját. A járvány nem játék. Kétszáz-háromszáz évvel ezelőtt, amikor kolera terjedt, hallottam sokaktól, egyszerűen felakasztották az utazási tilalmat megszegőket. Brassóban van egy hegyoldal, hatalmas szikla, s vagy száz méter mély szakadék alatta, azt tartják, hogy onnan vetették le az ámbolybó cigányokat, s mindenfélit, akik ott csak úgy jöttek-mentek, mondjuk beszivárogtak Oláhországból. Olvastam ilyeneket. Ha nem is teljesen, de valamennyire igaz lehet. Mert mindennek, amit leírnak, azért van, lehet valamilyen valóságalapja. A bajt a tövínél kell irtani. A járvány gyökere maga az ember, annak a szokása és a viselkedése. Annál kezdődően kell megfogni. Ez a kovid se semmi most! Jönnek-mennek a népek. Feszt utaznak a kenyérért, mert olyan világ van. Sok a söfőr. S az a sok jövő-menő, aki nem akar itthon ülni. Kijáró bójárónő. Gyermekre vigyázó. Én úgy mondom, hogy bébisintér. Sokan mennek ki Németbe. Dániába. Angliába. Magyarba tőlünk. Még most is. Mi vagyunk Európa szar mosói... Pedig lenne mit tenni idehaza!... Hogyne lenne!... Olyan történeteket hallok, van unokaöcsém, keresztfiam benne az ilyenekben, hogy leszek rosszul, amikor mondják. Hogy ők nincsenek béoltva. És nem is adassák bé! Mert minek?! S aztán szidják a hatóságokat, hogy itthon vagy valahol külföldön kerültek karanténba. Inkább adnak húsz s ötven eurókat a határőröknek. Mondjuk, ezek a miénkek elveszik közbe. A bulgárok, a moldovaiak, az ukránok. Ejszen olykor a magyarok is, ha nem lássák,

mert fizetésileg azok is gyengébbek most. Osztán a többi nem. Nincs kecmec. A hülyeséget az emberek butasága tartja fenn. Benne van a székeley ember is ebbe nyakig. Mert olyanok vagyunk, hogy mi sem különbek a többinél. Semmivel! Csak azt tartjuk bolondul, hogy milyen ügyesek vagyunk. Hisszük-e ezt egyáltalán, vagy csak mondjuk bolondul?... Hogy a virtus. Hogy a lelkiismeret. Hogy a hitünk. Hogy a csíksomlyói Szűzmária... Van nekem pap barátom is. Plébános. Időnként leülünk beszélgetni. Jókot mond. De ő azt tartja, hogy én igencsak jól gondolkozok. Hogy nekem nagy eszem van. Mer' én olyanokat mondok, hogy csak... S tanul belőle. Állítólag még prédikált is utánam. Tény az a dolog, hogy evvel a pappal jól vagyunk. Igaz, ami nem mese, szót értünk. Amikor úgy van, münköt kér fel, a mű cégünköt, hogy végezzünk el ilyen-olyan munkálatokat a templomon, a plébánián, a kántorin és az ifjúsági otthonon, mert ilyenjük is van a falunkba', közösségi ház. Licit ide vagy oda, meg az egyháztanács, rendszerint megnyerjük. A Jóisten és a plébános úr segédletével, mert mind a kettő szeret münköt... A pap újságolta nagy bizalmasan a jómúltkor, hogy misét mondatott szándékra egy fiatalasszony. Eltelt vagy három hónap, s há' megint. – Kérdem egyszer – így a pap –, hogy hol az ura, mert miséken nem látom? A családi békéért imádkozik, azért jelzi a mise-szándékot? Vagy mégis mi a helyzet? Ugye a lelkivezetés és a tanácsadás fontos, ha a pap komolyan veszi a mesterségit, ami szakma s hivatás, s főleg akkor, ha látszik, s ha egyáltalán beszél valaki a bajokról, ha megnyílik annyira... Nagy sírva mondta az asszony, hogy bézárták az emberit Olaszországban. Nem elég, hogy bézárták, még beteg is... – Ugye söförcödött az utóbbi tíz évben az a férfi. A hívem volt ő is... Ott halt meg egy szicíliai tömlöcben... Egy kicsit gondolkodtam, s rájöttem, hogy én ismerem azt a családot, az illetőnek az apja valamikor dolgozott velem az Üzemben, s utána egy-két alkalommal még Magyarba is jött velem, amikor eleinte csak úgy kijárogattunk, feketén. A hamvakat hozták haza nagy későre. Hallottam. Elkapták az olasz rendőrök, s teli volt a kamionjának a raktere migránssal, vagy huszonnyolcat szedtek le tőle az olaszok. Ha egyszer vitt, vagy hozott, ki tudja még hányszor hurcolt olyan mindenféle négert és arabot?!... Minden szarba benne vagyunk, nyakig, amióta itt Európa

van nálunk, vagyis az unió. Légióban. Kurvázkodásban. Drogban. Azér' a mocskok pénzért! S lám ebben is!

Akkoriban úgy volt, hogy megjött a béhívó. Megkapta az ember az értesítést, hogy ekkor vagy akkor ott kell lenni a megyei komisszáriáton.¹ Olyan hónappal, de legalább két-három héttel hamarabb, valahogy úgy jött az a levél, hogy lehessen rejakészülni. A reguta elrendezte a dolgait, és hangolódott reja másképp, testileg-lelkileg a másfél éves távollétre, ennyi volt a mi időnkben a szolgálat. Nagypámat az első világháborúba vitték, neki cakk-pakk, kiképzéssel, frontszolgálattal együtt kilenc éve ment rea. Apámnak öt éves lett a második világháborúban való érintettsége. Akik a harmincas években születtek, ugye, a mi tanítóink, a gyári mestereink generációi, akik ahajt a kommunista hatalomátvétel után kerültek sor alá, azokat elvitték a szovjet minta alapján, három évig hordták a néphadsereg uniformisát. El sem tudom képzelni, hogy mivel foglalkozhattak olyan hosszú időn át!? Udvert separtek? Órítotték a nagy semmit? Tankokat, ágyúkat, gépkocsikat vikszoltak?... A munkás alakulatokat még megértem, azokat hajtották, és volt valami látszata. Az értelmetlen fegyveres szolgálatot olyan hosszan már elképzelni is nehéz békeidőben. Aztán levették, szerencsére, tizenhat-tizennyolc hónapra. Mikor mennyi volt, mert előfordult, hogy az időjárás és a mezőgazdasági kampány hordozta. Bevetették a katonaságot a mezőgazdasági munkálatokra. Ha valami árvíz lett, akkor oda... Én személyesen legalábbis a másfél évesre készültem fel lelkileg. Ha szerencsés vagyok, akkor megúszom egy év és négy hónappal... Megtartottuk a legénykísérőt, akik egy kontingensben voltunk. S reggel fel a buszra. Így szokta meg a község. Így tartották hosszú évek óta. Ez volt az eljárás. Volt ennek valami hagyománya még ejszen a régi magyar időből, amikor szekerre ültek a katonalegények, s úgy mentek, énekszóval a kaszárnya kapujáig. Vagy a vonatállomásig. A rokonok, a szeretőik a falu végéig kísérték. Münköt aharé a buszig.

1 Itt: *katonai körzeti parancsnokság* (román)

NYOLCADIK BESZÉLGETÉS

Munkával telik a katonai szolgálat is. Nincs benne szócséplés, s megannyi felesleges rekcum és fegyverforgatás. Mert minek?! Az eredmény látszik, és meg is marad.

- Egy nagy szürke vaskapun kellett bemenni az oltpadi komiszáriátnál. Az az épület se létezik már. Kinyitottak egy kicsi nyílót rajta, azon át léptünk be úgy, hogy le kellett hajtsuk a fejünket. Voltunk ott vagy kétszázan. Az is lehet, hogy többen, mert a nagy udvar tele volt kúferes legényekkel, amilyenek mi is voltunk Kőaljáról, akik aznap tizenegyen mentünk a községünkéből. Igaz, hogy akkor még szét voltunk széledve odabent a betonon. Kisebb csoportokban. Ismerkedtünk, beszélgettünk egymással. És kíváncsiak voltunk arra, hogy merre visznek? Hogy kire milyen feladat várhat? Senkinek nem lehetett pontos információja a sorsunkról. Nem volt honnét. De azért ezt-azt meg lehetett tudni-hallani az állítólag tájékozottabbaktól. Hogy ma ide visznek. Meg oda. Volt egy csomó marhaság és összevissza való beszélés, de valamennyi igazságot azért eltaláltak közben...

Általában úgy történt akkoriban a román hadseregben, hogy a székeleyeket nyomták át a Kárpátokon. Ahhoz, hogy közelebbre kerüljön valaki, azt el szokták intézni a szülők. Vagy az ismerősök, a rokonok, ha volt valakinek olyan befolyása. Valamit lehetett rendezkedni. Vagy szereztek valamiféle igazolást, hogy családi okok vannak. Hogy szervi betegsége van, ami nem annyira súlyos, de kezelni kell. Hogy nős az illető, vagy már gyermekei is vannak. Volt olyan, hogy ez számított. Volt olyan, hogy nem, és ügybe sem vették... De végül nem érte meg a rendezés. Hallottam én mindenféle intézésekről, hogy adtak a parancsnoknak. Vagy valaki másnak, aki az állomány feltöltéséért felelt. Valaki Vásárhelyre került a tűzoltókhoz. Mondjuk. Esetleg Brassóba. Vagy eppeg Szamosújvárra. Ismertem egyet-kettőt. Segesvárra. Voltak osztán tűzoltó-alakulatok az itteni városokban. Kislétszámú alegységek, de került azért. Az ilyenek aztán feszt sóvárogtak haza. Olyan is megesett, hogy engedték őket. Olyan is, hogy nem. Szökdöstek haza, ha annyi idejük volt. Aminek aztán az lett a következménye, hogy büntetésből áresztbe kerültek, magánzárkába csukták pár napra, hétre. Ha jól tudom harminc nap volt a kihágás

kaszárnyában történő büntetésének felső határa. Ha valaki nagyobb dolgot követett el, azt katonai törvényszék előtt ítélték el, egy távoli büntetőszázadba került, és meghosszabbodott a szolgálati ideje még jobban... Vagy egyszerűen átvezényelték másik alakulatokhoz, s akkor mire volt jó a sok intézés és a pénzkötés?!... Szóval érkeztek hát akkor nemsokára tisztek valahonnett, regáti megyékből, azok is azon a nagy szürke kapun léptek át, de nekik kinyitották a kapuszárnyakat. Már akkor gondoltam, hogy na, ezek a delegáltak,² akik visznek. Bémentek az irodákba, de nem maradtak sokat odabent, talán fél órát, jöttek elé, és hamarosan felsorakoztatták a népet. Kicsit hátrább irányítottak. Így maradt a placon a társaságunk és a tisztek között vagy tíz méternyi távolság. Mondták, hogy álljunk fel a csomagunkkal együtt, s maradjunk csendben. Ennyit megértettünk, meg azt, hogy aki hallja a nevét, az menjen előre. Közben magyarul is elmondták. A sorozóbizottság elnöke valamijen Tibi bácsi volt, egy őrnagy, magyar ember, akit már láttunk volt egy évvel azelőtt, mikor mustráltak. Középen ült akkor az asztalnál, s ő szólította a csórára vetkőzött társaságból mindig a következő ötöt, akik álltak fel szerre a mérlegre, a tolómérce alá, amelyikkel a magasságot nézték meg akkor, és még a seggünkbe is bévilágítottak... Így elkezdték kiszedegetni az embereket. Ezek a tisztek kék parolit viseltek, ugyancsak kék színű posztóból volt a sapkájukon a körülfutó állórész, a pánt. – Szekusok – hallottam innen-onnan a suttagást –, erősen szerencsétlenek, akik hezzuk kerülnek, mert ezek aztán kapnak baszogatást, ott szigorú fegyelmet tartatnak... Szerencsére feltelik most ennyivel a létszám. Ezekről megszabadultunk... Általában a százhetven centinél magasabbakat szedték ki a belügyiek. Úgy mondták, hogy az ilyeneket rendezvények biztosítására, járőrözésre és őrző-védő szolgálatra képezik ki. Tényleg eszembe jutott, hogy amikor a tengeren voltam azelőtt egy évvel a szakszervezet jóvoltából, s ott jöttünk-mentünk a kőolajfinomítók meg az ipari kikötők környékén, mind ilyen katonák voltak kiállítva a posztokra, személyenként hatvan-hatvan éles lőszerrel. Esőben, napsütésben, télen, nyáron. Sajnáltam őket... Elegük lehetett. Aztán valami tűzoltótisztek érkeztek. Nekik bordó csíkos volt a sapkájuk. Ők is kiszedtek vagy húsz embert, s ki velük a kapun. Ezt a csoportot a fél egykor érkező vonathoz irányított-

ták... Utána mü következünk. Azt hallottuk, hogy kell ötven ember Foksányba egy utász-hidász ezredbe. Tulajdonképpen munkára. Olyan hely, ahol viszonylag rendezett körülmények között lehet eltölteni a szolgálatot, csak éppen dolgozni kell. Nem annyira a fegyverforgatás és az alaki gyakorlatok jellemzik ezt az alakulatot. Így hallottuk. Hogy ki volt az, aki ezt tudta? Fogalmam sincs. Talán valamelyik bennfentes tiszt, vagy valamelyik altiszt súghatta meg, aki ott dolgozott a megyei hadkiegészítőnél... Mert valóban ez történt. Így lett. Ilyen helyre kerültünk. Csak közben mozgattak münköt. Foksányban voltunk hat hetet, míg megkaptuk az alapkiképzést. Utána mentünk Predeál környékére vasutat javítani... Ne felejtsem el, még annyit, hogy akik a legvégére maradtak valamiért, betegségük volt, vagy nagyon meg voltak részegedve, azokat hazaküldték, hogy menjenek vissza, majd kiértésítik őket, de olyan is volt aztán, akiket csak a következő tavaszon hívtak bé. Kettő maradt így vissza a tizenegyből, akikkel odahaza megtartottuk volt a legénykísérőt azelőtt való éjjel.

Nem mondhatnám, hogy rossz dolgunk volt. Tényleg nem. Úgy alakult, hogy a mi századunkban huszonheten voltunk magyarok. Ez fontos volt már első perctől. Kezdetben is erre figyeltünk, s nagyon meg voltunk elégedve, mert a szakaszunkba végül, amikor leválasztottak, a negyvenből tizenheten kerültünk egybe. Ennek a továbbiakban nagy volt a jelentősége, főleg akkor, ahogy letelt az első hat hét. Letettük ugye az esküt, s mentünk is mindjárt ki a vasútra. Tulajdonképpen *cséféres*³ alakulat volt a miénk. Jó dolgunk volt. Civil kintinban étkeztünk, és *lipován*⁴ kubikusokkal kellett együtt végezni a kiadott feladatokat. Hat napot dolgoztunk. Vasárnap reggelenként elvittek a városi közfürdőbe, mert a barakkokban nem volt meleg víz, udvari

3 *vasútépítő* – a CFR – *Căile Ferate Române*, a román állami vasúttársaság – nevének rövidítéséből, a fonetikusán ejtett betűszóból (román)

4 *lipovánok: óhitű oroszok* – másképp: *raszkolnyikok*, akik ragaszkodnak a Nyikon pátriárka (16015-1681) előtti vallási állapothoz – a régi orosz nyelv képezi az egyházi szertartásaik nyelvét, két ujjal vetnek keresztet, a férfiak nem borotválkoznak stb. –, mivel kegyvesztettekké váltak hazájukban, vallási központjuk Ukrajnába került át, sokan a mai Moldávia és Románia területére telepedtek. Napjainkban a Duna-deltában mintegy 30 ezer fős közösségük él. Mivel itt is sokáig bujkálniuk kellett a hatóságok elől, az ártereken csatornák ásásával, lecsapolással kis szigeteket alakítottak ki, amelyeken szűk közösségeik biztonságosabban húzódhattak meg. Innen származik az a tudás, amelyet aztán építőtelepeken, erdő- és legelőgazdálkodási munkálatoknál hasznosítottak, brigádokban vállalva a csoportos és hatékony munkavégzést.

csapnál vagy lavórban mosakodtunk. Fürdés után kaptunk egy órai szünetet, kicsit sétálhattunk. Vagy megihattunk valamit az egyik kocsmában. Késő őszt volt, jött a tél. Sok néznivaló nem volt abban a kicsi üdülővárosban. Nyáron, vagy télen, amikor szebb a táj, s teli van a hely turistákkal, akkor talán. De ahhoz is idő kell és pénz...

Végeztünk december közepére a vasútnál kiadott munkával. Akkorra ígérték, hogy akik jól viselkedtek, akik közülünk a legjobbak, azok kapnak egy hét eltávozást. Én jól lőttem volt, huszonkilenc pontot a harmincból. Másszor huszonnyolcat. Senkivel konfliktusom nem volt. Úgyhogy ebbe az első menetbe akkor beleestem. Január másodikára kellett volt aztán visszamenni... Amikor visszakerültünk, há' látjuk, hogy a kúferjeink ki vannak téve a barakkok elé. Oda voltak állítva azok is, akik nem voltak haza karácsonyi permisszióra. Mert addigra újabb alakulatot hoztak, s azokat a helyünkre már bé is szállásolták mind. Odajött egy főhadnagy, aki közbe-közbe felügyelt münköt azelőtt. Egy jóképű, bajuszos, fiatalabb ember volt. Olyan jóképű. Jó kiállítású. És csendes. Nem nagyon csesztetett, mindig szépen beszélgetett, megmagyarázott nekünk mindenfélüket. Sokszor nézegettem, hogy nem olyan fekete, hogy nem olyan nagybelű, mint a többi, mind a *plutonerek*.⁵ Kiállít hát münköt akkor ott sorba, s kérdi, hogy valakinek van-e panasza, jelentenivalója?... Volt. Panasz mindig van ilyen helyeken. Jelentkezik az egyik csiki kolléga. Már nem tudom, hogy melyik falusi volt. Valamelyik ottani faluból. Oltpad mellől ejszen. Később az is elkerült tőlünk. Mondja, hogy ő jelent. Úgy mondta, ahogy tudott hitvány románul. Mert az aztán annyit sem tudott, mint mü. Há kezd jelenteni... – *Továrosu lokotinént mázsor! Jéu, szoldátu' Bánfi Miklós, raportez! Jéu muncsit ün prosztije. Pérmiszie, pula! Lá Mörije futé áltu'! Té rog lászé ducsé ákászó, kö tájé gütélé la toate!*⁶ – ilyenformán mondta. Lett akkora röhögés ebből, hogy dőlünk fel... Mü, a magyarok, de a románok is. Nem tudom, hogy ezzel a hitvány Miklóssal mi lett, hazaengedték-e vagy nem, mert, mondom, eltették osztán másfelé...

5 *örmester* (román)

6 A fonetikusán leírt szöveg a helyzet humorát kívánja még inkább aláfesteni, és így jobban visszaadható a hiányzó román nyelvtudásból származó komikum. Szó szerinti fordításban valahogy így hangzik: – *Főhadnagy elvtárs! Én, Bánfi Miklós közlegény, jelent! Annyit dolgozni, hogy sokat! Eltávozás, lőfaszt! Hegesztí Mariskát valaki más! Ha nem eresztenek haza, vágni el a nyakát az egész!*

Ő egy másik *plutonban*⁷ volt. Egyszer-kétszer biztos hazajuthatott ő is közben... A főhadnagy úgy kacagott, hogy még a könnyei is kicsordultak... És ekkor megszólalt magyarul. Kicsit másképp beszélt, mint mi, de szépen, tisztán és választékosan. Nem székely volt. Évekkel később jöttem rá, hogy talán a Mezőségről lehetett valahonnét. Amikor odaki találkoztam Magyarban széki mesterekkel, akkor világosodtam meg, hogy olyanformán beszélhetett, mint azok. Magyarul, de románul is. Dicsért a főhadnagy. Mondta, hogy büszke rejánk, s arra, hogy milyen szépen helyálltunk... Nagyon elcsodálkoztunk. Mert addig soha nem szólt hozzánk így, csak románul mindig... Lekezelt ügyesen mindegyikünkkel, további jó szolgálatot kívánt, s avval indultunk ki az állomás felé a két *pluton*érral. Többet ezzel a tiszttel nem találkoztunk.

Levittek Medzsidiára. A többi időnkét aztán ott töltöttük, Dobrudzsában. Végig dolgoztunk. Útépítésre osztottak be a továbbiakban. Ugyancsak lipovánokkal voltunk, de egy másik renddel. Ugye azok brigádokba szerveződve vándoroltak szerte az országban. Még a fehérnépjeik is mentek velük sokszé. Földmunkákat vállaltak, útépítést. Mondták, hogy nagy *sántérek*⁸,⁸ gátak építésében, tereprendezési munkálatokkal is szívesen foglalkoztak. Úgyhogy civilekkel megint. Gépek voltak, amikkel legyalulták a helyet. Jöttek a nagy teherautók, hordták belé a követ az útalapba. Elhengerelték. Aztán apróbb kavics, homok jött reja esment. Mi azt egyengettük lapáttal. A továbbiakban pedig az útszéleket, az útpadkát tettük rendbe, az út mellékét hat méter szélességben mind a két oldalon. Ez a munkálat aztán eltartott hosszú hónapokig. Ott tavaszodtunk ki. Aztán egész nyáron. Sokszor annyira közel voltunk a tengerhez, hogy bármikor megfürödhettünk. Annyi gyümölcs, kajszi- és őszibarack, körte, szőlő és dinnye, amennyit soha nem láttunk. A gyümölcsfák ott voltak hosszan a régi földút mellett, mint nálunk a jegenyék. Dinnyét egy lejért akkorát adtak az embernek, mint a fejem. Vagy még nagyobbat. Sok volt a nép között a török, a bulgár, de mindenkivel románul beszélgettünk. Ahogy tudtunk. Azt el kell mondani, hogy egyre jobban eligazodtunk. Mindennap tanultunk egy-két szót, ha valami új helyzetbe kerültünk... Három lej volt egy liter bor... A víz miatt azonban sokat szenvedtünk, mert azt csisz-

7 szakasz (román)

8 azaz: *santier* - jelentése: *építőtelep* (román)

ternákban hordták utánunk, de gyenge kútvíz volt, és langyos... Ezeket leszámítva, jó dolgunk volt. Innen engedtek volt két hét szabadságra haza. De közben lehetett negyvennyolc órás eltávzásokat is kérni, akinek volt hova. Ha volt mire, s ha pénz is került. Én tudtam, hogy vannak falumbeli leányok, akik elmentek a tengerre mosogatni, szakácsnének, pincérnőnek, ki hova tudott, már amelyik ügyesebb volt, és románul is jobbacskán beszélt... Egyébként az asszonnyal is ott ismerkedtem meg. Tudtam, hogy kicsoda. De addig mű ketten egy szót nem váltottunk azelőtt. Öt évvel voltam, s vagyok idősebb nála most, mert az idővel nem lehet kibaszni, úgy élünk, ahogy belécseppentünk. Úgyhogy megismerkedtünk ahajt, oztán bévált a dolog, jól bévált, ejszen, mert azóta együtt vagyunk. Majdnem negyven éve. Ahhoz azonban le kellett teljen a szolgálat. Hogy összeházasodjunk. És haza is kellett kerülnünk.

KILENCEDIK BESZÉLGETÉS

Ha megnősülhet az ember, akkor újfajta élet kezdődhet. Az az igazi, ha a fiatal a magáéba kerül, és teremthet olyan környezetet, ami tetszik neki, s ahol, ha megszületnek, majd a gyermekei is jól érzik magukat, hogy egészségben és egyetértésben fejlődve növekedhessenek.

- Hogy kerültünk a magunkéba? Nem volt az egyszerű... Amikor leszereltem, mindjárt láttam hozzá a nősüléshez. Aztán sietni kellett, mert erőssen *úgy volt* az asszony. Azt terveztük, hogy a nagyapámék-féle bennvalóba költözünk. Hívott az öreg. És ez így történt. Olyan volt, mintha teljesen rendben is lett volna a helyzet. Rendben lehetett volna. Csakhogy az történt, hogy rá egy hónapra nagyapám leesett az odorból, de olyan szerencsétlenül összetörte magát, hogy másnapra meghalt, hiába vitte a mentő bé azonnal a kórházba. Csak nanyó maradt, aki már nagyon öreg volt. Erőssen gyarló. Mert addigra meszes lett volt, de amúgy fizikailag kiváló erőben. Mindig kellett zárni a kaput, hogy nehogy elszabaduljon valamerre, mert vette a kapát, a gereblyét vagy a villát a vállára, örökké meg volt indulva – ha nyár volt, ha tél, ha esett, ha havazott –, erőssen ügyelni kellett, hogy nehogy kárt tegyen magában, vagy elveszen, mert az ilyenek nagyon el tudnak ámbolyogni. S ugye a falu, a rokonság előtt is nagy volt a felelősség,

hadd lássák, hogy tudjuk rendezni, s megmutassuk fiatal létünkre, mennyire helyt állunk.

Az asszony az enyim, az erősen ügyes volt első perctől kezdve, serény, jódolgú, csendes és figyelmes. Fiatalok voltunk, de egyből eltaláltuk, hogy mi a helyes. Én azt mondtam neki, hogy üljön otthon veszteg, mert az úgy van rendjén. Ha elmegy valahova varrodába, cérnagyárba, kereskedelembe, ahova elrázódhatott volna abba' az időbe, akkor egy csomó időt eltölt minden nap az utazgatással. Nem éri meg az a kicsi fizetés... S mi lesz, ha jönnek majd a gyermekek? Ugye a leánka, az meglett ahajt mindjárt. A lakadalom után négy hónapra. Mert a szülőkre mi nem számíthattunk.

Aztán az következett, hogy vagy két évet, szinte hármát éltünk így. A mama egyszer csak ágyba került agyvérzés miatt, s magatehetetlenné vált. Forgatni kellett. De nem szenvedett úgy bénán túl sokat... Elrendeztünk mindent, ami ilyenkor szükséges. Megvolt a temetés. Tor. Minden. De mi lett? Jöttek a drága jó rokonok, el kellett járni a hagyatékot. Nagyon jó a rokon, hasznos, de amikor örökölni szeretne, akkor képes a legocsmányább ellenséggé válni! Mert kapni akar. Sokat. Pedig az nem úgy van. Mit? S miből? Ugye nálunk általában sok a gyermek. Vagy sok volt. Illetve sok született ezelőtt, s még a mi időnkben is; most állt le tulajdonképpen, ebben az új demokráciában, '89 után. Mert sokan elmentek. Legalább ezer ember. Az ötszáz házaspárt jelent körülbelül, ha nem többet, de ez csak óvatos becslés, ahogy mondani szokták a rádióban. És azoknak a gyermekeik már nem itt születtek meg. Magyarban. Németben. Angliában. Ki tudja hol?! Vagyunk azért, szanaszéjjel, csak éppen nem itthon. Szétfúttak minket a változások, mint a polyvát. Éltünk itt vagy háromezren a hetvenes-nyolcvanas években. Ha most kétezret mondok, hogy vagyunk, az már túlzás. Amikor mű voltunk iskolás gyermekek, harminchat fő volt a létszám egy-egy osztályban. És rendszerint volt három, á, bé s cé minden évfolyamon. Most kettő van párhuzamos, ahogy látom, de huszonöt gyermek ha jár egybe csak. Ez a felinél kevesebb az akkorinak. Erőst lefelé megyünk. Szerencsénkre legyen mondvá, a cigán nem szereti a helyet, mert zord. Azt mondják, hogy itt megfagy. Román se jön. Me' minek? Aki véletlenül *móré*, az már rég bé van illeszkedve. A mű cigánjaink nem szocsiálok, akik vannak páran. Azok aztán nem!... Mindegyiknek már apja-anya, vagy már a nagyszüleik is

rendes házban laktak. Szolgálatot vállaltak. Bémentek azok a bányába. Amit mű csináltunk, azt kivétel nélkül mind tudták. Többen az Űzemben dolgoztak. Néhányan az erdészetnél. Rendszeres fizetésük volt, nyugdíj-jogosultságuk. Később osztán sokat jártak ki Magyarba, Németbe, Angliába, ahogy mű is. Olyan szedett-vedett, sátoros, mindenféle, olyan *izé*, ide nem jött egy sem... Mer' sok faluba' mind csak menyen, érkezik valahonné, jó, duvad bé a mindenféle idegen cigán... Nálunk nem úgy van! Itt dolgozni kell. Az államon való élőködésből és a zugkereskedésből nem lehet megélni...

Az történt, mondtam már, hogy megjelentek a közeliék, azok a kedves rokonok, és felértékeltették a házat. Mivel sokan voltak, tudvalevő, hogy mind pénzt akartak. Olyan árat hozott ki a szekértő, mire én azt mondtam, fújják fel, tegyék-vegyék, vigyék, ahová akarják, vagy adják el idegennek, hallám, ha az akkora kincs. Vajon ki veszi meg?... Volt nekem valamennyi pénzem maradvá. Én pénzzel szereltem le, mert minden hónapban rátettek ötszázhetven lejt a számlánkra, ahhoz nyúlni nem szabadott. A zsold száz lej körül volt, s még azért otthonról is cseppent valami, nagyjából még egy százas, de azzal az volt a helyzet, hogy apám felírta, s meg kellett aztán adni a végin. Én a lakodalmunkkal is úgy jártam, hogy a bevételből nem kaptam. Az is hitelbe ment, mert apám menedzselte. Majd egyszer sorra kerül ez a történet is, ha el nem felejem... Szóval, az ár fele tulajdonképpen megvolt. Ha elfogadják az alkut, akkor a háromnegyede. Tudtam, hogy az Új utcában, a falu szélén eladó egy bennvaló, amelyikhez az összeg, a miénk a félpénz elég. Megvettük hamarosan, még alkudtam is lefele egy kicsit, mer' engedett a tulajdonos, azt mondta nagy jóindulattal, fontos neki, hogy ne valaki kupec vegye meg, ne cigán, ne idegen, hanem olyan, aki idevaló s lakni akarja. És így kiszálltunk a nagyapámé féle összből. Ment még a cirkusz köztük vagy két esztendeig, aztán elkelt. Feleforma árat adtak érte. Így utólag derült ki, hogy jól megbírtuk volna. A magunkéba voltunk! Az anyám részit, ami jutott, aztán apám vette kézre. Úgyhogy abból nem láttunk soha semmit. De én örvendtem, és elégedett voltam, hogy kiszabadultunk a nagyobb családból, és ilyen szépen elindulhattunk az életbe, amire tulajdonképpen a rokon kapzsiság és a rosszindulat kényszerített. Úgy is kell, hadd ébredjen az ember! Ilyenformán a családi béke a teljes rokonságon belül megmaradt. Soha senkivel nem éreztettem ezt a dolgot, nem volt

téma a beszélgetéseinkben. Sok első- és másodunokatestvéremen segítettem. Mikor lehetett, kivittem egyiket-másikat Magyarba, Németbe. De mindegyiknek megmondtam, hogy nálam dolgozni kell, mert zavarom haza, amelyik azt hiszi, hogy az csak úgy van, hogy el kell tölteni a munkaidőt, s az eredmény nem számít. Mer' most már nem az államnak dolgozunk. Nem az van, hogy elvegyülünk a többi között. Most vállalunk. És helyt kell állni. Olyan munkát kell végezni, úgy, hogy hívjanak. Hogy adjanak kézről kézre. Hogy menjen a jóhírünk előttünk...

Mi hamar a magunkéba kerültünk. Igaz, hogy a ház kicsi volt, tulajdonképpen készíttetlen, de jó nagy telek járt hozzá, kert is. Ami nálunk ritkaság. Én azzal kezdtem, mivel gyermek még egy volt csak, pontosabban a leányka, mert jött, érkezett ugye, meg volt csinálva, azért is kellett olyan hamar lakodalmazni. Mondtam az asszonynak, húzzuk meg magunkat egyelőre az egyszoba-konyhában, ami lakható volt. És abban az esztendőben elkezdtem csúrt építeni, mert az sem volt, csak valami színféleség. Arra gondoltam, hogy veszek egy bornyút, disznyót, talán lovat, vagy csitkót, s elkezdem azokat tartani. Földünk nagyon kevés volt, két darabban vagy negyven ár, de ha odafigyelt az ember, azért tudott szénát csinálni az erdei kaszálókon. Igaz, jó messze voltak, meg is kellett dolgozni érte. De végül megérte. Szinte a legszegényebbek voltunk ejszen a községben, de volt elképzelés. És volt kedv hozzá. Mert fontos a terv, és az is, hogy lásson előre az ember. Minden napra s minden órára.

Keves embernek van elképzelése, hogy mit akar csinálni. Úgy öregnek, mind fiatalnak. Lehetsz ügyes, akármilyen okos és tanult, ha nem tervezel, s ha nincsen akarated és kitartásod, nem érsz el semmit. Vagy csak keveset. Sokszor elmegyek a faluban egy-egy rokonhoz-ismerőshöz. Olyanokhoz, mondjuk, akik megörökölték a szülei házát. Vagy együtt laknak az öregekkel. Vagy, ha már elhaltak azok, s akkorák a gyermekeik, hogy egynek-kettőnek családja van, és úgy vannak együtt, né, egy életszerben, félig-meddig közös háztartásban, vagy külön, de mégiscsak egy kapun járnak bé. Az nem könnyű! Jó, volt, és most is van nekik valamilyen munkahelyük, me' eljárnak valahova, esetleg külföldre. Kerestek s csak keresnek máma is valamennyit... Általában mit látok? Há' látom aztot, hogy olyan a bennvaló, amilyeneknek ezelőtt, húsz-harminc esztendeje megismertem, amikor fiatalok

voltunk. Jó gazdáknak, módos embereknek számítottak. Mind mesélik, hogy ők közbe mennyit dolgoztak. Hogy ők mennyit kínlódtak a demokráciában, meg azelőtt, s milyen jó volna élvezni egy kicsit az életet. Vajon hogy?!... Me' arra is panaszkodnak, hogy kicsik a bérek, hogy az sem elég, ha tízezer euróval jönnek haza. Me' a villany, me' a szennyvíz, me' a szemétdíj, meg a kábel, meg az adó, meg a mit tudom én mi. Hogy napról napra drágább a kenyér, a hús. Szinte mindent meg kell venni. Aztán mindennek menyen az ára felfelé, de bezzeg a fizetés vagy a nyugdi' alig. Éppen csak. Alig üti a széle a hosszát. Így nem lehet egyről kettőre jutni. Itt semmit nem érdemes. Még ez a kovid is béakasztott ide. Semmi, de semmi értelme. Az ország sem jó. A Székelyföld ejszen a legelmaradottabb benne, mer' ez valami pólitika. Hogy ezt a környéket rohasszák le. Hogy hajtsák el innen az embereket, s jőjenek bé a helyünkre a cigánok, a románok. Vagy a migránsok. Akiknek ez így is megéri... Azt mondják sokan, hogy kicsi a ház, szűk az udvar. Tényleg szűk a két családnak. De a két autó bé van állítva, s egy régi Golf hátul, ahajt a csűr mellé félreteszítva, csutakon. Ott eszi a rozsda. Vasak, pléhdarabok, stafnik felállogatva a kerítés mellett, de olyan régiek, hogy ejszen még valamelyiknek az apja rakta oda, hogy jó lesz egyszer valamire. Tehen nincsen a pajtába, se disznyó. Jóformán tyúkokat sem látok, csak egy-egy borjú nagyságú kuttyát. Mostanság a kaukázusi van divatban. Hol fajtisza, hol korcs formában, de attól még jó nagy. Mer' ez a nagy kutya megvédi a gazdaságot a vadaktól. Értem, hogyne érteném, csak azt is tudom, hogy ide jöhetnek a medve, felkopna az álla, nem találna semmit, s a görény, a róka is étlen pusztulna, mert ezek a kóflandban gazdászkodnak, ott tartják a holmit a polcokon és a nagy hűtő vitrinekben... Nincsen ezeknél általában semmi gazdaság. Hogy' tartalék?... Mondják, hogy venni kéne valamit, hogy építeni kellene. De miből? Nincsen hozzá *tehetség*, honnan lenne mód, s ha így menyen, ejsze nem is lesz. Panaszkodnak feszt, de minden olyan nállik, tényleg olyan, mint volt harminc éve, nem változott semmi. Az udvaron pedig az a rendetlenség, széthányva a sok hasznavehetetlen holmi, nekitámogatva a kertnek, falaknak. Ha egy kicsit kirámolnák a sok vackot, beadnák valahova azokat a vasakat, vagy eltüzelnék a régi bútrokot, mindjárt tágasabb és otthonosabb lenne. De nem. Semmi sem éri meg máma. Gazdálkodni meg mire való? Mikor minden van a boltba. Mikor a futár kihozza a portékát...

Aztán ennyi idősen már az embernek semmije sem úgy működik, ahogy ezelőtt. Ki vannak kopva a csigolyák. Műforgója, ilyen-olyan protézise van, még azoknak is, akik nem nagyon ölték magukat, me' szerettek irodába lenni. Vagy a seggükön ültek valami csendes műhelyben hosszú éveken keresztül. Azok úgy tötötték, hogy az asszonyok, ha kellett, ha nem, futottak egy üres neccel a boltba. Az emberek, azok is olyanok voltak, hogy közbe' megitták. Me' szerették a pirituszt. Me' ők nem parasztok. Me' ők hivatalnokok. Me' ők alkalmazottak. Me' két vagy három váltásba járnak. Me nekik nincs, szóval nem volt idejük és erejük annyifelé futni. De élni sem igazán.

Nekünk aztán meglett a leánka után a gyermek is. De van köztük három év. Én már a második évben, ahogy a csűrrel elkészültem, építettem a régihez egy szoba-konyhát, ahogy magamba' kigondoltam. Aztán az utána következő esztendőben fürdőszobát. Mit mondjak? Víz sem volt az udvaron, még azt is bé kellett hozatni. Sok mindenhez értettem, de úgy csináltuk, hogy mü magunk. Ha lehet. Faház volt, új, csak tizenöt éves akkor, de szakszerűtlenül alapozva. Megemeltem, szintbe hoztam, de pénzünk nem volt semmi, hogy mestert fogadjunk, az asszony keverte a betont, én pedig béöntöttem. Aztán a nagyobb részt kalákába. Jöttek a kollégák, rónok, mind fiatalabb és ipar-emberek, heten-nyolcan szombat délután, s vasárnap, amikor szabadok voltunk. Vének vagy nem, ilyenkor tudtunk dolgozni magunknak. Faltunk valamit, elmondtunk egy Miatyánkot, s fogtunk neki. Ha kellett, én is elmentem másnak. Hogyne mentem volna! Illett visszaszolgálni a segítséget, olyan volt ez, mint a kölcsönkenyér!... Mind a cigánykassza. Ma nekem. Holnap neked. Azután neki. Így körbe. Nem sajnáltuk a fáradságot akkor sem, ha másnak segítettük vissza. Ezek maradandó dolgok. Értelmes építkezések, amikor kalakázunk... Mikor két egymás után való hétvégén nekimentünk a miénknek, s jól meghajtottuk, annak volt látszata, neféj. Bé volt földve. Én aztán menet közbe' vakoltam, villanyt szereltem, csempéket raktam fel, meszeltem. Az asszon volt a segédem akkor is. Szép sorjában elkészültem vele. Úgyhogy akkor őszire bé is költözhattünk az új részbe. Az emberek csodálkoztak, hogy ez a Jobb Gyurka meg van bolondulva, hogy ez úgy menyen, mind a güzü! Nem tudták elképzelni, hogy ugyanbiza miből!? Vajon honnan van neki annyi?... Hát onnan, hogy volt hozza kitarásom! Jó volt a béosztás nálam. A pénzzel. És az idővel is. Mer' milyen

ágrólszakadtak voltunk, szinte a legszegényebbek voltunk a faluban, mondtam, amikor összekerültünk, s öt év alatt milyen jól felküzdöttem magam! Pedig a legocsmányabb világ volt itt a nyolcvanas években. Azt mondják, nyomorúság volt, hiánygazdaság. De valahogy én akkor is eligazodtam. És fiatalok voltunk!

Egyszer hívat a párttitkár. El nem tudtam képzelni, hogy mit akar. Eppeg a leghitványabb esztendő volt ejszen. Már négyes kategóriában lehettem, azt hiszem, úgy nyócvannyóc körül. Nagy reményünk nem volt, hogy jobbra fordulhatnak a dolgok. Láttam, hogy évről évre szorítanak egyet a nyakunkon, de azért elvárják tőlünk, hogy vigyorogjunk, s mondjuk el, hogy milyen jó ez az állapot. Nem volt az fasza. Biza nem. Nem nagyon mondtunk semmit. Hallgattunk. Örvendtünk, hogy lik van a seggünkön. Hogy szuszogunk. Bé voltunk állva a rendbe, s tudtam, tudtuk, hogy a boldoguláshoz dógozni kell. „Úgy még sosem volt...” – szoktuk énekelni – s tényleg volt, lett valahogy. Magamból kiindulva ez volt a helyes, és így haladgattam is. Kitartás volt, s látszott azér’ valami! Éreztem. Tapasztaltam. És mások is értékelték. Ha valaki irigykedett, vagy mondta, hogy könnyű nekem, akkor ajánlottam, hogy csinálja utánam. Szabad a pálya. Egészség kell, erő, és kitartás. A többi már szinte magától menyen. Vagy jön. Egy kicsit itt pockolom, egy kicsit ott, s ha ügyes az ember, akkor csak összeáll az egész... Futottunk ide, futtunk oda. Egyik munkából a másikba. Az Űzemben csak annyira öltük magunkot, hogy jöjjön ki a lépés valahogy, s maradjon erő arra, hogy a miénkkel is haladgassunk... Túl voltam a munkahelyi szakképzésen, kétféle tanfolyamon is. És az érettségim. Mert addig rágták a fülemet, hogy el kell végezni, hogy papír kell, mert másképp nem lehet feljebb lépni. Jóba lettem a művezetőkkel, tulajdonképpen távoli rokonom volt. De nem azért. Láta, hogy jól dolgozom, és tudom irányítani azt a pár embert, aki körülöttem van. És nem panaszkodom. Nem jár a szám fölöslegesen. Feszt mondta, hogy aztán vegyem át ezt és ezt a brigádot. Vagy szedjük össze egy mást fiatalokból. Mert még két év, és ő megy el nyugdíjba. Ahhoz pedig, hogy reám bízzák a dolgokat, kell a diploma, hogy elvégeztem, mert érteni értettem... Szóval úgy volt már, hogy valami főnököt csinálnak belőlem. Mestert. Vagy művezetőt. Kellett ehhez a gyakorlati és az elméleti tudás, a képesség megvolt nálam, úgy lehet, mert mindenkivel jól tudtam egyezni, s hallgattak reám a kollégák. Még akkor is, amikor hülyeségre

biztattam őket, hogy lassabban a testtel – például –, mert jó így egy hónapig-kettőig, nagyobb a pénz, ha nyomassák a termelést, a darabszámot, de aztán felemelik a normát, s nekünk annyi. Volt már példa ilyenre. Úgyhogy kezdtek erről az oldalról is figyelni rejám. Még a tíz-tizenöt évvel idősebbek is. Fogalmuk nem volt, hogy honnan veszem a huncutságot, de gyorsan átláttam és felismertem a helyzeteket. Éreztem a rejtett buktatókat. Aztán az is segítette volna az előrelépésemet, hogy apámmal és egyik unokatestvéremmel vállaltuk volt el, hogy felújítjuk az igazgató házát. Meg kellett toldani hátul két szobával, kívül-belül vakolni, és újraföldni. Tiszta újba tettük. Azt sem tudom, hogy mikor, milyen időben, hiszen gazdálkodtam is, de egy nyáron sikerült ezt a munkát befejezni. Apám volt ugyan a főnök, akkor már rég nyugdíjas, de az anyagvásárlást, a bészerzést én végeztem. Minden a legnagyobb rendben zajlott le. Azt mondta a végén az Üzem igazgatója, nem hitte volna, hogy ilyen hamar, s hogy ő nagyon, de nagyon örvend. Há' még a felesége!... Volt még innen is hátszél egy kicsi. Nyomott a diri eléfelé, mert lehetőséget látott bennem, tudta, hogy embere vagyok a munkának...

Szóval meg volt szervezve az a beszélgetés-dolog a párttitkárral és a megyétől érkező elvtársakkal előre. Megyek fel az irodába. Köszönök. Mindjárt hellyel is kínálnak, és kérdezik, hogy szivarazok-e? Ők ott nagyban bagóztak, szípták úgy, hogy a seggük horpadt bé, s kávé előttük a csiprokban... Éreztem, hogy babkávé, mert kellemes illata volt, ahogy párállott. Mondom, hogy nem szívom. De ajánlották nagy előzékenyen, hogy foglaljak helyet nyugodtan, mert el szeretnének beszélgetni velem komoly dolgokról... És kérdezősködtek. Olyanokat, ami nyilvánvaló volt. A vállalati párttitkár gyermekkorom óta ismert. Én is őt. Jól emlékeztem arra a pillanatra, amikor vagy öt éve lehetett akkor, hogy kiemelték a termelésből, és elküldték káderiskolába, hogy legyen belőle aktivista. A *györgypistára*.⁹ Vagy három éve volt oda béültetve, amikor nyugdíjba ment volt az öreg, aki még a Sztalin Jóska bá idejéből maradt vissza. Ez egy kicsit eszesebb volt, de azért sem szerettem, tudtam, hogy nyal felfelé feszt, s nem is kívántam rejabizni magam... Olyan megélhetési kommunista volt, aki azért szajkózta az

9 *Stefan Gheorghiu* (1879–1914) egykori szociáldemokrata politikusról, munkásmozgalmi aktivistáról elnevezett pártfőiskola Bukarestben, ahol 1946 és 1989 között zajlott a káderképzés.

ideológiát, hogy szabaduljon ki az Üzem csarnokából, a füstből és a zajból. Hogy tehesse le a *salapétát*.¹⁰ Szakembernek gyenge volt. Csak egy blokkja volt. Nem lehetett azt látni soha, hogy küzsdene, hogy foglalkozna még valamivel. A szájalásból élt. Soha nem szerettem az ilyent... – Hogy Jobb elvtárs milyen törekvő! – dicsért a másíkok előtt – Hogy milyen megvalósításai vannak! Hogy szép családja van! Új háza! És hobbiból még gazdálkodik is!... Gondoltam én mindjárt, hogy ez nincsen tisztában az étellel. Hobbiból a lófasz! Én azért gazdálkodom, hogy legyen mindenünk, mert a fizetésből nem jutna semmire, annyim lenne, mind neked! Te! Te ízé! S a pártkönyv, de azt nem lehet megenni!... És különben szeretem, meg úgy látom, hogy értek is hozzá. Ha gazdálkodom, akkor én vagyok az úr a kapun belül, és magamnak én parancsolok. Nem hobbi ez, hanem életforma, ember-elvtárs! Az ezelőttiek is ezt csinálták sok-sok nemzedéken át. Ma van Üzem, van Bánya, van a Rendszer, van a Párt. De ki tudja, mi történik holnap? Ezek mind eltűnhetnek, vagy valami mássá alakulnak, de a föld megmarad a helyin. És a parasztember örökké megkeresi azt a feladatot, ami következik a természet rendjében, és segít neki a munka megélni, túlélni egyik napról a másíkra. Nem szégyen. Örök lehetőség. S ha törődik az ember a földdel, az meghálálja. Még nálunk is terem annyit, hogy legyen valamink. Csak közben gondolkozni kell. És izzadni... Szó esett még arról akkor ott, a piros abrosszal leterített asztal mellett, hogy én járatom az újságokot. Hogy én mindent elolvasok, ami a kezem ügyibe kerül. Hogy milyen nyitott és tájékozott ember vagyok. Hogy ilyenekre van szüksége a társadalomnak és a Pártnak... Azt is megkérdezte az a másik nyálas, az a nagyobb aktivista, hogy gondoltam-e arra, hogy belépjek? Mert ók ajánlanak, rendezik a másíki felit!... Kérdeim, hogy ki? Hát ő, személyesen, és a vezetőség... Mondom erre, hogy: – Bartalis elvtárs – tudtam a nevit, s akkor magáztam, hivatalosan és csúfságból –, én azt hiszem, hogy vannak nálam butább emberek is maguk között, de én nem érzem eléggé érettnek és felkészültnek magam arra, hogy belépjek ebbe az élcsapatba... Már nem tudom, hogy kizavartak-e, vagy magamtól léptem le az emeleti ketrecükből, csak úgy, de utána egy borzasztó fél esztendő

10 Azaz: *kantáros munkanadrág* – a román *salopetă* alapján – eredetileg francia jövevényező (salopette).

következett. Kiraktak az anyagmozgatókhoz, lapátoltam az ércet, a salakot, a szenet. Aztán csak utánam nyúlt egyszer a mester, vagy maga az igazgató, mert egy idő után visszatettek a rendes helyemre, de megkértek, hogy aztán hallgassak, fogjam bé a csőrömöt... Azt hiszem, ez már a párt ökle volt, felemelte a kujukját, hogy fitogtassa az erejét, és azt az emberi gyarlóságot, a korlátoltságot, amiből összetevődött a rendszer elitje. Semmirevaló, képmutató emberek voltak odabent mind. Ezzel véget ért véget az én el sem kezdődött pártkarrierem. Többet soha nem hívtak. Aztán ki is mentünk, kilábaltunk abból az aranykorból nemsokára. Jöttünk át ebbe a rendszerbe. Itt most szabadság van. De gondolkodni és dolgozni továbbra is kell. Még inkább.

Arc, 2016